

Till

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

REMISSYTTRANDE: LÅT FLER FORMA FRAMTIDEN! (SOU 2016:5), DNR KU2016/00088/D

Liberalerna välkomnar utredningens slutbetänkande och anser att utredningens beskrivning av folkstyrets utmaningar i stort är både rättvisande och relevant. Demokratin som norm och styrelseskick är mycket djupt förankrad i det svenska samhället, men en fungerande demokrati förutsätter också aktiva medborgare som ges förutsättningar att ta ansvar och är beredda att ta detta ansvar.

De senaste decenniernas utveckling ger anledning till både förhoppningar och farhågor. Den svenska allmänhetens förtroende för politiker har ökat påtagligt sedan 1990-talet. Valdeltagandet ligger kvar på internationellt sett mycket höga nivåer, och har rentav ökat en aning de senaste valen. Den nya tekniken, som inte längre är särskilt ny, har öppnat helt nya möjligheter till insyn, delaktighet och diskussion.

Samtidigt fortsätter antalet medlemmar att falla markant i de flesta politiska partier, och i vissa kommuner är antalet partiaktiva så litet att partierna har svårt att få bemanna alla uppdrag. En krympande partiorganisation gör inte bara partierna sårbara utan innebär även att färre väljare är med och formar partiernas politik i de interna beslutsprocesserna. När allt mer av den politiska debatten förs på digitala arenor riskerar nya skillnader i påverkansmöjligheter att uppstå mellan individer beroende på internetvana, och den politiska debatten kan också bli allt mer fragmenterad.

Det råder konsensus i svensk politik om att de grundläggande principerna för demokratis funktionssätt om möjligt bör beslutas i bred enighet mellan partierna. Detta synsätt har varit vägledande för alla större författningsrevisioner som gjorts, liksom förändringar i valsystemet och vallagstiftningen.

Liberalernas avsikt med detta remissyttrande är att ge våra övergripande synpunkter på vissa av demokratiutredningens förslag. Samtidigt förutsätter vi att regeringens beredning av ärendet sker på ett sådant sätt att det skapas förutsättningar till god förankring av de förslag som så småningom föreläggs riksdagen. Denna remissrunda bör därför ses som det första steget i en fortsatt process.

Förtroendevaldas villkor

Liberalerna välkomnar utredningens förslag angående de förtroendevaldas villkor. Liberalerna stödjer således förslaget att det ska införas en möjlighet att trots flytt behålla uppdraget som

ledamot (eller ersättare) i fullmäktige mandatperioden ut. Vi stödjer också förslaget att införa möjlighet till föräldraledighet från förtroendeuppdrag. Likaså står Liberalerna bakom utredningens förslag om att demokratisk delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning ska utgöra ett eget mål i den nationella funktionshinderstrategin, något som är av särskild betydelse vad gäller möjligheten för personer med funktionsnedsättning att ta på sig politiska förtroendeuppdrag.

Folkmotion

Liberalerna anser att utredningens förslag om folkmotion öppnar en intressant möjlighet för medborgarna att lämna in konkreta förslag till behandling i de folkvalda församlingarna. Eftersom förslag som väckts i folkmotion ska beredas på samma sätt som motioner väckta av politiker blir det också enkelt att låta dessa förslag vara en del av den ordinarie beslutsprocessen. Vi ser därför positivt på att förslaget prövas närmare i den fortsatta beredningen.

Det är en förutsättning att folkmotioner bara ska kunna väckas i sådana frågor där respektive folkvald församling är behörig att fatta beslut. Närmare överväganden bör göras av hur detta ska regleras. En fråga som då bör studeras särskilt är i vilken mån det ska vara möjligt att lämna in folkmotioner som närmast är av opinionsbildande karaktär, t.ex. en folkmotion med förslag om att riksdagen ska göra ett allmänt hållet tillkännagivande i en aktuell fråga. Med tanke på att vissa kommuner har ett mycket lågt invånarantal bör det också övervägas om något minimiantal underskrifter ska behövas.

Utredningen anför att införande av folkmotioner skulle kunna innebära att ”det övertag som de resursstarka organisationerna har i opinionsbildningen kan vägas upp”. Liberalerna vill varna för en övertro på att folkmotioner skulle kunna fungera på detta sätt. Tvärtom är det sannolikt att resursstarka intresseorganisationer kommer att vara de första att använda folkmotioner för att mobilisera stöd för de frågor som de arbetar för, något som det givetvis ligger i intresseorganisationernas uppdrag att göra.

Direkt demokrati och folkomröstningar

Det svenska folkstyret bygger på indirekt demokrati, dvs. att besluten normalt tas i demokratiskt valda församlingar. Folkomröstningar kan i vissa lägen vara ett komplement till den parlamentariska demokratin, till exempel för att inhämta folkets åsikt i viktiga frågor där åsiktsskillnaderna inte nödvändigtvis avspeglas i de politiska partierna.

Icke desto mindre är det alltid de folkvalda församlingarna som har att tolka och förvalta folkomröstningarnas utslag. Det är också bara de folkvalda församlingarna som har till ansvar att ansvar för helheten. Det finns en inneboende spänning mellan den direktdemokratiska modellen, där medborgarna säger sin åsikt i en viss sakfråga, och den indirekta demokratin där de folkvalda har till uppgift att väga olika angelägna intressen mot varandra och avgöra hur resurser ska prioriteras när de inte räcker till att tillgodose alla önskemål. Det finns flera exempel i svensk politik på folkomröstningar som gett ett oklart utslag eller där alternativen varit oklart formulerade. Detta visar på svagheten i folkomröstningsinstrumentet.

Det förstärkta folkinitiativets syfte var att lokala folkomröstningar ska kunna hållas innan vissa beslut fattas. De erfarenheter som finns tyder dock på att många folkomröstningar snarare hållits efter att den parlamentariska demokratin redan fattat ett beslut.

Det finns därför skäl att fortsätta följa hur det förstärkta folkinitiativet i praktiken fungerar och hur balansen mellan den direkta och parlamentariska demokratin faller ut. Detta gäller särskilt om förslaget om folkmotion genomförs, ett institut som till stor del torde täcka just det behov som folkinitiativet till kommunala folkomröstningar syftade till att tillgodose.

E-demokrati

Liberalerna ser positivt på förslaget om en demokratiportal på nätet, något som enligt vår mening är en förutsättning för att förslaget om folkmotioner ska kunna genomföras. Det bör dock övervägas närmare vilka funktioner som ska vara knutna till en sådan demokratiportal och hur den offentliga informationen om pågående namninsamlingar ska se ut. Det är av största betydelse att publiceringen sker på ett sätt som är helt neutralt och inte uppfattas som ett sätt att aktivt marknadsföra eller aktivt osynliggöra pågående namninsamlingar.

Av den orsaken ställer sig Liberalerna tveksamma till utredningens bedömning att kommuner och landsting kan publicera information om pågående folkinitiativ på sin webbplats för att sprida kunskap och ”stimulera opinionsbildning”. De principer som gäller för information om aktuella politiska förslag på kommuners eller landstings webbplatser bör vara generella och ska inte vare sig favorisera eller missgynna vissa kanaler för påverkan. Det är inte självklart att en kommun eller ett landsting ska känna större ansvar för att stimulera opinionsbildning om en pågående namninsamling om folkinitiativ än om en aktuell motion eller interpellation som någon folkvald väckt i fullmäktige. Utgångspunkten bör naturligen vara att det är den som tar initiativ till en namninsamling eller ett politiskt förslag också är den som har ansvar för att stimulera till opinionsbildning i frågan, inte det offentliga organ där beslutet så småningom ska avgöras.

Liberalerna stödjer förslaget att använda nätet för att underlätta för envar att lämna remissynpunkter på aktuella politiska förslag. Regeringskansliet bör via sin webbplats underlätta för allmänheten att ge synpunkter på utredningsbetänkanden och andra förslag som är föremål för remissbehandling, och motsvarande bör ske i kommuner och landsting.

Ungas delaktighet och inflytande

En bärande princip i det svenska demokratiska systemet är att folket – demos – inom sig väljer sina egna representanter. Av den orsaken följs rösträtt och valbarhet åt, och har gjort så ända sedan den nu gällande regeringsformen infördes. En viktig del av det författningpolitiska reformarbetet efter demokratins genombrott i Sverige handlade om att successivt ta bort de olika åldersgränser och andra regler som förhindrade valbarheten till politiska uppdrag, något som fullt ut genomfördes först i och med tvåkammarriksdagens avskaffande 1970.

Liberalerna har förståelse för att förslag återkommande framförs om sänkt rösträttsålder. En avgörande invändning mot detta är dock att sambandet mellan rösträtt och valbarhet bryts. Enligt vårt synsätt vore det ett steg bakåt i utvecklingen att återinföra en ordning där en person med rösträtt inte ska kunna vara valbar till den folkvalda församlingen.

En åldersgräns på 18 år kan naturligtvis framstå som orättvis för den unga person som har ett starkt samhällsengagemang och vill påverka i kommunpolitiken genom att lägga sin röst på ett visst parti. En åldersgräns på 16 år kan dock på samma sätt upplevas som exkluderande gentemot den politiskt intresserade femtonåringen. Sammantaget finner därför Liberalerna att nackdelarna överväger fördelarna med att införa sänkt rösträttsålder i kommunalval, även som försöksverksamhet.

Liberalerna instämmer fullkomligt i utredningens iakttagelse att en stor andel unga är intresserade av politik och vill vara med och påverka. Av den orsaken är det angeläget att underlätta för ungas deltagande i beslutsfattande i kommuner och landsting, bland annat genom att säkerställa att ungas perspektiv uppmärksammas tidigt i beslutsprocessen. De närmare formerna för detta bör kunna utformas lokalt i kommuner och landsting.

Vissa övriga frågor

Som tidigare nämnts står Liberalerna bakom utredningens förslag om att demokratisk delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning ska utgöra ett eget mål i den nationella funktionshinderstrategin. Liberalerna delar vidare utredningens bedömning att det inte är önskvärt med någon lagreglering av kontakterna mellan beslutsfattare och intresseorganisationer, till exempel genom ett s.k. lobbyistregister.

Detta yttrande har fastställts genom beslut i förtroenderådet i Liberalernas riksdagsgrupp.

Stockholm den 21 juni 2016

Christer Nylander
Gruppledare (L)